

Gozdarski inštitut Slovenije

Že v prejšnji številki je bilo omenjeno, da bomo v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije v poletnih mesecih (julij, avgust) izvedli popis poškodovanosti gozdov. Z namenom, da ekipe, ki bodo sodelovale v popisu, čim bolje pripravimo, je Gozdarski inštitut Slovenije med 20. in 22. junijem organiziral pripravljalni seminar. Na njem je sodelovalo več kot 30 vodij popisovalnih ekip.

Prvi dan seminarja so bila udeležencem predstavljena izhodišča za zasnovno popisa in teoretične osnove. Poleg tega so se urili še v ocenjevanju osutosti in ostalih poškodb dreves. Drugi in tretji dan pa je semi-

nar potekal na terenu, kjer so udeleženci vadili postavljanje vzorčnih ploskev in praktično izvedbo popisa. Po zaključku so vsi udeleženci prejeli potrdilo o opravljenem seminarju.

Kot zanimivost bi še omenil, da pripravlja Gozdarski inštitut Slovenije novo spletno stran. Na tej strani bodo poleg osnovnih informacij o inštitutu na voljo tudi podatki o tekočih in zaključenih projektih, o raziskovalcih in njihovih publikacijah itd. Stran bomo tudi redno posodabljali.

Robert Mavsar

Stališča in odmevi

Lovec na medveda, Anton Tožbar iz Trente

V zborniku Nova znanja v gozdarstvu - prispevek visokega šolstva, ki prinaša referate s študijskih dni v Kranjski Gori (11.-12. maj 2000), je na str. 23-39 natisnjen članek prof. dr. M. Adamiča z naslovom Ali je dinarski rjavi medved (*Ursus arctos* L.) nevaren ljudem.

Njegova vsebina obravnava rezultate ankete, v kateri so revirni gozdarji odgovarjali na vprašanje o svojih izkušnjah pri srečanju z medvedom. V obdobju, zaznamovanem z izmenjavo največkrat nespravljivih mnenj v prid medvedu in proti njemu, sem članek z zanimanjem prebral, zmotile pa so me nekatere preveč lahkotno izrečene avtorjeve trditve v uvodnem poglavju (str. 25).

Avtor obnavlja znano zgodbo o lovu na medveda, ki je v smrtnem boju trentarskemu domačinu Antonu Tožbarju odgriznil spodnjo čeljust in jezik. Kljub hudi poškodbi je Tožbar preživel. Po mnenju avtorja bi Tožbarja lahko označili kot lovca na nagrade; skupaj z lovskim tovarišem naj bi se sama odpravila na nevaren lov, medveda zasledila, ga s takrat nezanesljivim strelnim orožjem ranila in ga po strelu na slabo prehodnem skalnem svetu začela zasledovati. Tožbar je bil - po avtorjevem mnenju - poškodovan zaradi nepoznavanja medvedovega reagiranja, slabega orožja in želje po uplenitvi (nagradi!).

Kako pa je bilo v resnici? O tem je nekaj virov, napisanih v slovenskem in nemškem jeziku. Trentarski župnik J. Abram, ki se je rad podpisoval kot Trentar,

je leta 1904 v Planinskem vestniku objavil dobeseden prepis zapisa, ki ga je takoj po nesreči naredil Anton Črv, duhovnik v Trenti v letih 1870-1872. Vendar pa naj zaradi popolnega in skrbno sestavljenega opisa dogodka navedem to, kar je v poglavju *Anton Tožbar, medvedja smrt* svoje zadnje knjige *Iz minulih dni* napisal dr. Julius Kugy (1858-1944). Vsi poznejši viri Tožbarjevo zgodbo le ponavljajo in jih zato ne omenjam. Kugyjeva knjiga je napisana v nemščini, izšla pa je že po avtorjevi smrti (1944) in je prevedena tudi v slovenščino. Kugy je znan goriški pisatelj in slavilec Trente, nanj spominja leta 1953 Na Turi postavljen spomenik. Čeprav je njegov pristop literaren, je natančno navedel, da se njegov prikaz naslanja predvsem na pripoved samega Tožbarja leta 1877, ko se je Kugy prvič napotil iskat trentarski grintavec (*Scabiosa trenta*), Tožbar pa ga je spremljal na poti iz Bovca v Trento. O dogodku sta se Tožbar in Kugy pogovarjala tudi v poznejših letih, saj je Tožbar postal Kugyjev vodnik po trentarskih gorah in pomočnik pri iskanju skrivnostne rastline. Tudi o tem iskanju je dovolj zapisov; enega zadnjih je prispeval pisec tega članka. Kugy se je opiral tudi na zelo natančne zapiske, ki mu jih je dal v uporabo gospodar lova, ribolova in botaničnega vrta Juliana v Trenti, Albert Bois de Chesne, in na tri dokumente, od katerih je dva izdala občina Trenta leta 1872, enega pa leta 1877 okrajno glavarstvo v Tolminu. Kugyjeva pripoved je v povzetku naslednja:

Stališča in odmevi

Leta 1870 je, najbrž iz notranjskih ali hrvaških gozdov, v Julijske Alpe prišel medved in se sprva naselil v Vratih. Od tam je čez Sovatno in Kriške pode večkrat prihajal v tedaj še velike gozdove v dolini Belega potoka in tamkaj med pasočo se drobnico naredil precej škode. Spomladi 1871 se je spet prikazal in Trentarju Bergincu, p. d. Jagru, raztrgal dve kozi, nakar so se najboljši trentarski lovci odločili za pogon na nevarnega in nepovabljenega gosta. Najboljši lovec med njimi je bil Anton Tožbar, p. d. Špik, domujoč Pri Cerkvi. Zbralo se je pet lovecev, poleg Tožbarja še oče in sin Zorč, p. d. Čot, Komac, p. d. Paver (oče znamenitega gorskega vodnika Jožeta), in Berginc, p. d. Andrejčle. Kugy pravi, da seveda ni šlo za prave lovece, temveč za najbolj izkušene in najbolj podjetne divje lovece v dolini.

24. aprila 1871 so odšli na Luknjo in čez Kamen v Pihavčvo krmico ter v širokem loku zasedli spodnji rob Kriških podov vse do ostenij Planje. Z ducatom trentarskih tovarišev so se dogovorili, da bodo ti odšli po dolini Belega potoka navzgor proti spodnjemu robu Kriških podov. Tožbar je imel stojišče čisto pod ostenjem Planje, v divjem svetu rušja, melišč in skalovja. Iz doline so se povzpeli trentarski gonjači in se že visoko zgoraj obrnili proti ostenju Planje.

Medved je prišel pred Tožbarjevo stojišče. Tožbar je ustrelil na razdalji 80 korakov in medveda zadel v tilnik, vendar ne smrtno. Ranjena žival se je rjoveč in močno krvaveč skušala umakniti v ruševje pod njim, nakar je Tožbar ponovno nabil puško in jo začel zasledovati. Medved se je nenadoma vzravnal, le 20 korakov pred Tožbarjem, ki je drugič ustrelil. Tudi ta strel ni bil smrten. Medved je padel, a se spet vzdignil in se divje rjoveč vrgel na Tožbarja, ki se na ozki polici ni mogel umakniti ali celo zbežati, ga podrl in se vrgel nanj. Tožbar se je branil s puškinim kopitom in z gorskimi čevlji. Eden od gonjačev, Anton Berginc, p. d. Štrukelj, mu je želel pomagati, a je medved takoj napadel tudi njega. Štrukelj je s police skočil v steno in se obesil na visečo vejo rušja, vendar ga je medved močno ugriznil v peto. Končno se je medved zrušil, v smrtnem boju nesrečnemu Tožbarju odgriznil spodnjo čeljust in jezik in mu prizadejal tudi hude ugriznine na desni nogi, z ostrimi kremplji pa globoke praske na ramenih.

Lovski tovariši so Tožbarja našli nezavestnega in ga, zapisanega smrti, odnesli v dolino. V roke ga je dobil spreten ranar in mu rešil življenje, saj je živel še več kot 20 let. Glavo je imel prevezano z laneno krpo, tudi zato, da je bila njegova pohaba vsaj za silo zakrita.

Ko se je hranil, se je ulegel na hrbet in si skozi lijak v usta vlival tekočo hrano. Sporazumeval se je zelo težko in so ga za silo razumeli le tisti, ki so bili z njim dlje časa skupaj. Leta 1891 ga je na pobočju Prisojnika ubilo posekano drevo.

V prepričanju, da bo Tožbar umrl ali pa da vsaj ne bo mogel govoriti, si je nek ničvredneč skušal pridobiti strelmino. Čeprav mu ni uspelo, Tožbar tega denarja ni dobil, dokler ni bil predstavljen cesarju Francu Jožefu, ki je v 80. letih (po Abramcu leta 1881) prišel v Bovec. Kmalu po tem srečanju je Tožbar od okrajnega glavarstva dobil premijo 25 goldinarjev.

Vidimo, da se Kugyjeva pripoved v več bistvenih točkah razlikuje od tega, kar je prof. Adamič napisal v uvodu svojega članka. Res je, da je bila tedaj na glavo zveri razpisana nagrada, kar je Tožbar najbrž vedel, vendar na lov na medveda ni odšel zaradi nje, temveč zaradi nevarnosti, ki jo je za trentarsko drobnico pomenil medved. Ovce in koze, v hlevu morda kakšna krava in njiva s čompami (krompirjem) so bili vse Trentarjevo bogastvo. Koliko mu je pomenila drohnica, priča tudi dejstvo, na kako težavnem svetu je želel travo in jo kot seno spravljati v dolino. To "vrharjenje" je trajalo vse do 50. let 20. stoletja. Ko se je Tožbar z drugimi Trentarji odpravil na lov, je to storil predvsem zaradi nuje po preživetju. Iz avtentično opisanega dogodka je tudi jasno razvidno, da ni šlo za lovski pohod dveh Trentarjev, na katerem sta naletela na medveda, temveč za dobro načrtovan pohod 5 lovecev in 12 gonjačev.

Leta 1871 je bil človekov odnos do zveri čisto drugačen od današnjega. Kot zanimivost naj v tej zvezi napišem, da je Kranjski deželni zbor leta 1912 razpisal nagrado v višini ene krone na glavo strupene kače. Dr. G. Sajovic je v svoji razpravi o kranjskih plazilcih, ki je izšla leta 1913, omenil, da je Kranjski deželni muzej v Ljubljani dobil kar 23.371 kačjih glav, od katerih pa jih je le 15.035 (64,32 %) pripadalo strupenima vrstama modrasu in gadu.

To sem napisal z zavestjo o potrebi ohranjanja zgodovinske resnice. V letih 1960-1968 sem bil botanični vodja alpskega vrta Juliana in ob svojih obiskih v vrtu sem stanoval v nekdanjem Medvedarjevem bivališču (nekoč Trenta 4, zdaj 64). Nekajkrat na dan sem gledal njegovo sliko in se pogovarjal z njegovim vnukom in tedanjim gospodarjem Špikove domačije Jožtom. Z drugim vnukom Antonom (1905-1993), vrtnarjem v Juliani, ki si je po 2. svetovni vojni zgradil hišo Na Logu, sva vse dni mojega bivanja v Trenti drugovala pri delu v vrtu, z njim sem se mnogo pogovarjal in

iskal rastline po trentarskih gorah. On mi je tudi pokazal kraj, na katerem sta se spopadla njegov stari oče in medved, izvir Krajcarice, katerega ime so v zadnjem času po nemarnem prenesli na Zadnjico, in še marsikaj.

Ljudje odhajajo, spomin blede, Špikova domačija je opustela, resnica o spopadu med Tožbarjem in medvedom pa naj ostane nepopačena ...

Literatura

- KUGY, J., 1944. Poglavje Anton Tožbar, der Bärenlöter, v knjigi *Aus vergangener Zeit*. - Leykam-Verlag, Graz, str. 44-55.
 SAJOVIC, G., 1913. Herpetologični zapiski za Kranjsko. Carniola, nova vrsta 4: 22-52.
 TRENTAR [=J. Abram], 1904. Iz Trente črez Luknjo. - Planinski vestnik 10: 1-7, 17-22, 33-37, 49-54.
 WRABER, T., 1984. Scabiosa trenta: Zgodba o trentarskem grintavcu. - Proteus 47: 138-141.

prof. dr. Tone Wraber

Od medveda pohabljeni Anton Tožbar (iz knjige J. Kugyja *Aus vergangener Zeit*)

Iz domače in tuje prakse

Samodejno kurjenje z lesnimi sekanci in peleti

Robert KRAJNC*, Nike POGAČNIK**

Medtem ko zahtevajo sodobni kotli na polena ročno polnjenje, omogočajo sodobne peči na lesne sekance in pelete popolnoma avtomatizirano delovanje. S tem se je udobje kurjenja oziroma ogrevanja izenačilo z udobjem pri uporabi kurilnega olja ali zemeljskega plina.

Lesni sekanci

Pri rabi lesnih sekancev potrebujemo poleg kotla še zalogovnik za sekance ter polžast prenosni sistem za dovajanje sekancev v kotel. Zalogovnik za lesne sekance je lahko s predelno steno ločen del kurilnice ali posebno izdelan kovinski zabojnik, v katerem skladiščimo manjšo količino lesnih sekancev (tedenska ali mesečna zaloga). Izgradnja zalogovnika ter polžast prenosni sistem povišata začetno investicijo, ki se giblje od 2,000.000 do 3,500.000 SIT. Višina začetne

investicije je odvisna od nazivne moči kotla, dodatne opreme ter od velikosti zalogovnika in dolžine transportne poti (od zalogovnika do kotla).

Izvedbe polžastega prenosnega sistema (tako imenovanega polža) so lahko zelo različne, najpomembnejše je, da so opremljene z varnostnim sistemom (varnostna loputa, dvostopenjski polž), ki onemogoča povratni ogenj in s tem nastanek požara v zalogovniku. Vzmetna spiralna glodalka, ki je na dnu zalogovnika, dovaja sekance do polža. Poleg polža za doziranje lesnih sekancev so lahko sodobni kotli opremljeni še s polži za odstranjevanje pepela (zadostuje odstranjevanje pepela enkrat mesečno). Opremljeni pa so lahko tudi z avtomatskimi čistilci dimnih kanalov.

Lesne sekance moramo skladiščiti v suhem in zračnem prostoru. Pri skladiščenju vlažnih sekancev je večja nevarnost samovžiga in razvoja različnih, človeku nevarnih gliv. V nobenem primeru ni priporočljivo skladiščenje celotne letne količine sekancev v neposredni bližini kotla.

* R. K., GIS, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SLO

** N. P., univ. dipl. inž. gozd., GIS, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SLO